

УДК 330. 322 - 027.63 (477)

Коваленко О.В., к.е.н.

доцент кафедри економіки підприємства

Тимофєєва К.

Запорізька державна інженерна академія

ПРИОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Коваленко О.В., Тимофєєва К. Приоритетні напрямки іноземного інвестування в Україні. У статті визначено першочергові напрями активізації іноземних інвестицій, досліджено сучасний стан інвестиційної активності в Україні.

Коваленко Е.В., Тимофеева К. Приоритетные направления иностранного инвестирования в Украине. В статье предложены первоочередные направления активизации иностранных инвестиций. Исследовано современное положение инвестиционной активности в Украине.

Kovalenko O.V., Timofeeva K. Primary directions of foreign investments in Ukraine. Primary directions activation of foreign investments are offered, modern position of investment activity is investigational in Ukraine.

Вступ. Дослідження проблем інвестування є одним із найбільш актуальних завдань економічної науки. У сучасних умовах інвестиції мають стати найважливішим засобом забезпечення виходу з довготривалої економічної кризи, досягнення реальних структурних зрушень у народному господарстві, технічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікрорівні та макрорівні й, головне - життєвого рівня населення [2, с. 5]. У ринковій економіці інвестиції відіграють важливу роль у розвитку національного виробництва. Ефективність інвестиційної діяльності визначається рівнем розвитку капітального будівництва, інвестиційного та промислово-будівельного комплексів, що, у свою чергу, залежить від виробничого потенціалу їх матеріально технічної бази, кваліфікації виконавців, науково-технічного рівня проектних рішень, стану організації та планування інвестиційного процесу, забезпечення його фінансовими ресурсами. Сьогоднішній стан справ у сфері інвестиційної діяльності характеризується широким колом проблем. Визначення пріоритетних напрямків інвестування в економіку України відображено в наукових працях відомих вітчизняних науковців: А. Гальчинського, І. Кулаги, В. Новицького, П. Харіва та інших. Але недостатньо вирішено проблему залучення інвестицій в економіку України, що потребує подальшого розгляду.

Постановка завдання. Мета статті - розглянути пріоритетні напрямки та перспективи залучення інвестицій в економіку України.

Результати. Першими кроками держави в 90-х роках 20 століття в напрямку економічного розвитку на ринкових засадах, були заходи щодо

залучення іноземних інвестицій. Головним шляхом для цього мало стати створення привілейованого становища для закордонних капіталовкладень порівняно з вітчизняними. За останні роки не можна знайти жодного значимого проекту українського уряду або політичної програми, де не містилися б нагадування про іноземні інвестиції та про їх вирішальну роль у справі розвитку вітчизняної економіки.

Важливою передумовою економічного зростання є залучення іноземних інвестицій, надходження яких зумовлює такі позитивні для економіки України тенденції:

- по - перше, у сучасних умовах процес міжнародного руху капіталу сприяє поширенню досягнень науково-технічного прогресу, що стимулює реструктуризацію економіки на більш високому техніко-технологічному рівні;
- по - друге, іноземні інвестори мають значний досвід роботи на міжнародних ринках, що дає можливість за їх допомогою більш активно просувати українського товаровиробника на світові ринки;
- по - третє, за їх допомогою створюється стратегічні альянси між українськими та іноземними підприємствами в усіх країнах світу, що сприяє інтеграції України в міжнародний розподіл праці [1, с. 13].

Іноземні інвестиції не є засобом розв'язання економічних проблем для країни-одержувача. Залучення іноземного капіталу - неоднозначний процес, що характеризується як позитивними, так і негативними тенденціями, оскільки світова економіка - це система суперечливих економічних інтересів. Формою їх прояву є розбіжності між національними інтересами країн, тобто реципієнтів капіталу та інтересами безпосередніх інвесторів. Тому національна інвестиційна політика передбачає заходи, які покликані захистити національну економіку від деструктивних дій іноземних інвесторів.

Інвестиційна політика України має відповідати таким вимогам:

- не суперечити принципу повного та всебічного захисту державного суверенітету та визначених національних економічних інтересів;
- забезпечувати рівність, взаємовигідність і еквівалентність міжнародної економічної взаємодії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та неприпустимість різних форм економічної дискримінації й недобросовісної конкуренції;
- бути гарантом залучення іноземних капіталів;
- чітко визначити структурну політику держави на основі врахування пріоритетів економічного розвитку та спрямування інвестиційних потоків у цьому напрямку;
- забезпечувати формування та стабілізацію інвестиційної інфраструктури, що сприятиме запровадженню особливих, контрольованих державою режимів для іноземних інвестиційних інституцій, банків, страхових компаній тощо.

Необхідність наголосити на тому, що ключові умови інвестиційних процесів в Україні мають формуватись у системі пріоритетів її соціально-

економічного розвитку, обумовлених дією національних і зовнішніх чинників [1, с. 14].

Інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки зумовлює потребу співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем. Створення відкритої, орієнтованої на експорт моделі економіки значною мірою залежить від рівня активності іноземних інвесторів на території України, інтенсивності міжнародного руху капіталів та поділу праці. Згідно з розрахунками вітчизняних економістів, орієнтація тільки на внутрішні резерви може призвести до того, що період відродження триватиме понад 20 років. Потреба у кредитних ресурсах тільки для підтримки датованих галузей більш як утричі перевищує кредитні можливості України.

Розраховуючи на фінансову допомогу ззовні, слід всебічно проаналізувати ситуацію, що склалася на світовому фінансово-кредитному ринку. Обговорення цієї проблеми на міжнародній конференції, проведеній Міжнародним банком реконструкції та розвитку, показало, що вільні кредитні ресурси на світовому ринку капіталів практично відсутні. За даними японських експертів, усі кредитні ресурси з урахуванням коштів міжнародних економічних організацій оцінюються на суму приблизно 140 млрд. дол. США. Водночас світова потреба в них, включаючи розвинені західні країни, становить близько 270 млрд. дол., у тому числі потреба розвинених країн Заходу - 190 млрд. дол., країн, що розвиваються - 60 млрд. дол. США.

Для того, щоб створити ефективну систему залучення іноземних інвесторів в Україну, необхідно вивчити особливості функціонування найраціональніших систем у низці країн. Досвід свідчить, що зовнішньоекономічні умови істотно впливають на процес реформування структури національної економіки [6, с. 352].

Нині Україна, безумовно, є державою, яка залучає іноземний капітал на свою територію. Конкретні пріоритетні напрями іноземного інвестування в економіку України визначалися на основі врахування національних інтересів.

Обґрунтовуючи пріоритетні напрями іноземного інвестування безпосередньо у виробничу сферу, необхідно виходити з того, що вибрані для цього виробництва повинні істотно впливати на забезпечення нормального функціонування народногосподарського комплексу та зумовити прискорення технологічного переоснащення промислового виробництва. Пріоритетними напрямками для великомасштабних прямих інвестицій є паливно-енергетичний комплекс. Інвестиції можуть бути здійснені через приватизацію його об'єктів, викуп пакетів акцій діючих підприємств, процес спільного інвестування будівництва нових систем магістральних газопроводів, комплекс модернізацію діючих і створення нових виробничих потужностей на базі сучасної техніки та прогресивної технології, також зниження негативного впливу паливно-енергетичного комплексу на навколишнє середовище на основі екологічно чистих технологічних процесів.

Доцільно здійснювати спільне інвестування в діючий нафтогазовий комплекс України, його реконструкцію. Розрахунки спеціалістів підтверджують його високу ефективність. До перспективних інвестиційних проектів належать розвідування та видобуток нафти й газу в Полтавській, Івано-Франківській, Чернігівській областях і шельфі Чорного моря, а також використання газу метану вугільних пластів у Донецькому басейні. Основними факторами, які впливатимуть на іноземних інвесторів у видобувних та сировинних галузях, слід вважати можливість участі у приватизації, зменшення розміру податку на прибуток та рівня експортного мита.

Значних капітальних вкладень потребує чорна та кольорова металургія. Україна має бути зацікавлена у пріоритетному вкладенні іноземного капіталу в подальший розвиток процесів киснево-конверторного виплавлення сталі з безперервним розливом, нарощування виробництва прокату із захисним покриттям (Табл. 1).

Міжнародні металургійні підприємства, які постійно вкладають суттєві інвестиції в оновлення технологічного й технічного рівня та випускають металургійну продукцію високої якості, з часом можуть витіснити вітчизняних виробників не тільки зі світових ринків, а й вітчизняних. Прямі інвестиції у гірничо-металургійний комплекс України залишаються на досить низькому рівні. Так, у розрахунку на одну тонну виплавленої сталі інвестиції у модернізацію вітчизняного сектора чорної металургії дорівнюють 7-9 доларів США.

Показник впровадження капітальних інвестицій на основних металургійних підприємствах України за останні роки наведений у таблиці 1, з якої видно, що за останні шість років спостерігається позитивна динаміка росту капітальних інвестицій. Для порівняння, аналогічний показник у Росії становить 15 доларів США, а у розвинутих країнах досягає 25-30 доларів США. Аналіз тенденцій розвитку технологічної структури у світовій чорній металургії свідчить, що у всіх промислово-розвинутих країнах існує державна підтримка інноваційних проектів, спрямованих на підвищення технологічного рівня гірничо-металургійного комплексу [3, с. 73-74].

Економічно та соціально виправданими треба вважати залучення іноземного капіталу для розвитку комплексу виробництв товарів народного споживання та надання послуг населенню. До реально можливих об'єктів спільного інвестування належать об'єкти будівельної індустрії України, і насамперед незавершеного будівництва. Це аргументується тим, що незавершене будівництво в Україні має постійну тенденцію до зростання, і за останні п'ять років його обсяги збільшилися майже втричі. У цілому для будівельної індустрії України характерні техніко-економічна застарілість проектів, маловиправдані тривалі терміни будівництва виробничих об'єктів і низький рівень ефективності капіталовкладень. У середньому один з десяти інвестиційно-будівельних проектів відповідає світовим стандартам. Доцільно використовувати такі форми спільного з іноземними партнерами інвестування: їх участь у приватизації незавершених будівельних об'єктів через конкурси,

аукціони; створення акціонерних товариств, спільних підприємств, спеціальних бірж, комерційних банків за участю іноземних фірм.

Дослідженнями доведено, що на особливу увагу заслуговує інвестиційне співробітництво із зарубіжними партнерами у сфері військово-промислового комплексу України. За оцінками фахівців, із загальної кількості оборонних підприємств України з часткою військової продукції понад 30% реально може бути приватизовано більше половини. Залучення іноземного капіталу для здійснення конверсії оборонного комплексу може відбуватися в таких напрямках, як імпорт технологій “подвійного призначення”, створення інтегрованих підприємств сфери військового та цивільного бізнесу в літако- та суднобудуванні, розробки та впровадження проектів адаптації до цивільних цілей товарів та ідей військової електроніки, радіотехніки, виробництва засобів і систем зв'язку. Приватизацію в оборонному комплексі слід здійснювати через конкурси й аукціони для іноземних інвесторів.

Таблиця 1 - Капітальні інвестиції на основних металургійних підприємствах України за 2006 – 2010 рр. (млн. грн.)

Підприємство	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
ПАТ “Свраз – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського”	83,1	97,3	111,3	10,4	16,4
ПАТ “Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського”	375,6	588,3	803,2	202,8	201,7
ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”	607,9	1168,9	152,9	1570,5	1627,1
ПАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча”	1188,9	1247,1	1124,5	372,0	300,2
ВАТ “Нікопольський завод феросплавів”	37,5	128,0	173,9	112,3	50,8
ВАТ “Єнакіївський металургійний завод”	74,0	91,8	436,2	681,4	608,6
ВАТ “Запорізький металургійний комбінат “Запоріжсталь”	606,0	567,9	849,9	359,3	261,8
ВАТ “Електрометалургійний завод “Дніпроспецсталь” ім. А. М. Кузьміна”	39,5	75,0	57,4	43,8	32,5
ПАТ “Запорізький завод феросплавів”	70,1	26,0	40,8	19,1	64,6
Всього:	3082,60	3990,30	3750,10	3371,60	3163,70

Важливим напрямом залучення іноземних інвестицій в Україні має бути їх вкладення у створення сучасної інфраструктури як необхідного атрибуту міжнародної інвестиційної діяльності. Це, насамперед, транспорт, технічно обладнане складське господарство, телекомунікації, а також об'єкти так званої ділової інфраструктури - офіси, ділові центри, побутовий сервіс. Ця галузь має відносно короткий термін окупності капітальних вкладень і є, по

© Коваленко О.В., Тимофєєва К., 2011

суті, матеріальною основою для подальшої ділової активності іноземного капіталу [6, с. 369 - 372].

Як показав світовий досвід, найефективніший розвиток комплексного потенціалу народного господарства забезпечує ресурсозберігаюча інвестиційна стратегія. Маються на увазі не тільки матеріально-технічні, трудові та фінансові ресурси, а й такий винятково важливий ресурс, як час. Виграш у часі дає багато переваг і відкриває великі можливості в умовах інтегрованого розвитку світової економіки. Відомо, що навіть надзвичайно прискорений розвиток економіки втрачає будь-який сенс, якщо не орієнтується на досягнення великих соціально значущих цілей. Ця методологічна передумова суспільного розвитку є критерієм інвестиційної стратегії, яка в окремі відносно нетривалі періоди може відхилятися від виваженої лінії з об'єктивних обставин чи тактичних міркувань, а протягом історично значущих етапів повинна бути чітко цілеспрямована.

Досить тривалий час доведеться перебудовувати економіку України за об'єктивними законами, які нехтувались адміністративно-командною системою, надавати їй соціальної орієнтації. Інтегруватися в європейську та світову економіку, ліквідувати наслідки попереднього господарювання. Основою цих процесів і запорукою їх успішного перебігу має стати ефективна інвестиційна політика [6, с. 37].

Вихідним принципом концепції ефективного інвестування має стати зменшення норми нагромадження та збільшення норми споживання у складі національного доходу, що дасть можливість соціально переорієнтувати економіку й спрямувати її на забезпечення потреб населення та неухильне підвищення його життєвого рівня. Зменшення нагромадження може позитивно вплинути на розвиток сфери матеріального виробництва й розв'язання багатьох соціальних проблем. У соціально-економічній і виробничо-технічній ситуації, що характерна для нових умов розвитку народного господарства, частину коштів, які звільнятимуться внаслідок зменшення норми нагромадження, доцільно перерозподіляти на користь стадії підготовки інвестування. Ефективність такого рішення підтверджує й світовий досвід, у найрозвиненіших країнах (Японія, США, Німеччина) на проектно - пошукові роботи витрачається 8 - 12 % загального обсягу капіталовкладень, у результаті чого за рахунок високої якісної підготовки на найновішій науково - технічній основі інвестиційні процеси відбуваються ефективно, швидко, якісно [6, с. 38 - 39].

Висновки. Увесь процес розвитку народного господарства України та його соціально-економічні результати вказують на об'єктивну потребу істотно змінити інвестиційну стратегію держави з метою досягнення її ефективності. Для цього треба оптимізувати структуру економіки країни, необхідно збільшувати частку наукомістких галузей з екологічно чистими технологіями, легкої та харчової промисловості, переробних галузей, сільського господарства, сфери послуг. Науково-дослідні й дослідно-конструкторські розробки, що здійснюються в галузі капітального будівництва, чорної та кольорової

металургії, хімічній промисловості також мають дуже важливе значення в інвестиційному процесі, оскільки саме вони забезпечують науково-технічне зростання потенціалу економіки країни. Тому застосування економічних важелів впливу на впровадження іноземного капіталу, податкові пільги та податкові канікули для об'єктів інвестування, створення вільних економічних зон - необхідна передумова сьогодення.

Список літератури:

1. Балацький О.Ф., Теліженко О.М., Соколов М.О. Управління інвестиціями: Навчальний посібник. - Суми: ВДТ "Університетська книга", 2004. - 232 с.
2. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. - 318 с.
3. Коваленко О.В. Антикризове управління: теорія, методологія та механізми реалізації. Монографія. - Запоріжжя: Видавництво Запорізької державної інженерної академії, 2011. - 466 с.
4. Покатаєва О.В. Роль інвестицій у підвищенні конкурентоспроможності галузей економіки / О.В. Покатаєва // Держава та регіони. - 2011. - № 3. - С. 232 - 233.
5. Слободчикова Ю.В. Оцінювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні / Ю.В. Слободчикова // Держава та регіони. - 2011. - № 3. - С. 247 - 251.
6. Федоренко В.Г. Інвестознавство: Підручник. - К.: МАУП, 2002. - 408с.
7. Череп А.В., Рурка Г.І. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації / А.В. Череп, Г.І. Рурка // Держава та регіони. - 2011. - № 3. - С. 48 - 51.

Ключові слова: напрямок, інвестиції, інвестування, розвиток, господарство, залучення, створення

Ключевые слова: направление, инвестиции, инвестирование, развитие, хазяйство, привлечение, создание

Key words: direction, capital formation, investment, development, economy, attraction, creation